

מה אומר המחקר העולמי על הערכות ההוראה על ידי הסטודנטים? סקירת ספרות מקיפה¹

Pamela Gravestock and Emily Gregor-Greenleaf, University of Toronto

סקירה זו של מחקרים וסיכומי מחקרים של 40 השנים האחרונות מסוכמת לפי הקטגוריות הבאות: כיצד תופסים אנשי סגל, אדמיניסטרטורים וסטודנטים את סקרי ההוראה; ה"כלים" של סקרי ההוראה (שאלוני הסקרים) והשיטות להפעלת הסקרים; שימושים שכיחים בתוצאות הסקרים; מהימנות, תקפות ופרשנות של תוצאות הסקרים; והגישה לתוצאות הסקרים.

החלו לחקור נושא זה בצורה נרחבת ביותר), אבל התמקדו בעיקר במחקרים שנערכו ב-20 השנים האחרונות. זאת הן משום שמחקרים אלו הם בחלקם חזרות על מחקרים קודמים והן משום שבשנים אלו פורסמו סיכומים רבים של ממצאי המחקרים הקודמים. מספר המחקרים הקיימים הוא עצום וממשיך לגדול, ולכן, למרות הסקירה היסודית שנערכה, אי-אפשר לטעון שהסקירה כוללת. אמנם הושקעו מאמצים רבים ביותר בזיהוי ובאיתור כמה שיותר מקורות מידע, כדי לכסות את כל הנושאים הרלוונטיים, אולם השטח האקדמי הזה הוא פעיל מאוד ומחקרים חדשים נערכים כל הזמן.

המוגבלות של הערכות ההוראה על ידי הסטודנטים

חוקרים המעורבים במחקר על הערכת ההוראה, טוענים זה עשרות שנים שהערכת יעילות ההוראה צריכה להיעשות במגוון של שיטות איכותניות, בנוסף לדירוגים הכמותיים של הסטודנטים. הערכות איכותניות, כמו פורטפוליו, הערכה עצמית והערכת עמיתים או ממונים, אינן נעשות על ידי הסטודנטים. חוקרים אלו מאמינים שהסטודנטים נותנים הערכה יעילה של התנהגויות ההוראה בכיתה, אולם הם לא

סקרי הוראה הם הכלי השכיח ביותר להערכת הקורסים וההוראה בכיתה, ונראה שזהו גם הכלי השכיח ביותר לשימוש לשם קבלת החלטות אישיות. זהו גם כלי ההערכה שהדעות לגביו הן החלוקות ביותר. למרות זאת הוא ממשיך להיות הכלי שהשימוש בו הוא הנרחב ביותר. זאת משום שרבים רואים בו כלי ללא תחליף לקבלת מידע על הוראה, הניתן לכימות ולהשוואה.

כיצד נערכה סקירת הספרות ומהן מגבלות הסקירה?

הסקירה, שתמציתה מובאת כאן, מבוססת על מספר גדול מאוד מבין המחקרים שפורסמו בתחומים של הערכת קורסים והערכת ההוראה (עד למועד כתיבת הסקירה). לשם כך סרקו מחברות המאמר את מאגרי המידע העיקריים בתחומים הרלוונטיים ואת הרשימות הביבליוגרפיות של המאמרים שהתקבלו בסקירה. המחברות סקרו ספרות שהתפרסמה החל בתחילת שנות שבעים של המאה ה-20 (אז

¹ Gravestock, P., & Gregor-Greenleaf, E. (2008). *Student Course Evaluations: Research, Models and Trends*. The Higher Education Quality Council of Ontario, Canada.
http://www.heqco.ca/SiteCollectionDocuments/Student%20Course%20Evaluations_Research,%20Models%20and%20Trends.pdf

לבחון את שאלת התקפות של סקרי ההוראה ולבדוק את החשש לשימוש לא ראוי בהם בעת קבלת החלטות. מחקרים אלו הפריכו רבות מההאשמות, אולם המיתוסים והתפיסות השגויות ממשיכים להתפתח ולהישמע. חלק מהמחקרים מצאו שאחוז אנשי הסגל המחזיק בעמדות שליליות על סקרי ההוראה הוא גבוה יותר מאלו שעמדתם על סקרי ההוראה חיובית או ניטרלית. כמו כן נראה כי קיימת שונות רבה בין מרצים ביחסם לסקרי ההוראה.

תפיסות של אדמיניסטרטורים

מרבית המחקרים מראים שלאדמיניסטרטורים (דיקנים וראשי יחידות אקדמיות - ראשי בתי ספר, מחלקות וחוגים) יש באופן כללי עמדות חיוביות כלפי הנתונים של סקרי ההוראה, והם מוצאים אותם כמקור מועיל ושימושי בעת קבלת החלטות אישיות. נתוני ההערכה משמשים את האדמיניסטרטורים בעת קבלת החלטות אישיות הקשורות לקידום, למתן קביעות ולהעלאה במשכורת. אך יחד עם הסכמתם של אדמיניסטרטורים באשר ליעילות של סקרי ההוראה ככלי הערכה, הם מושפעים לפעמים מתפיסות שגויות באשר לתקפות של ההערכות הללו. זאת כנראה משום שהם אינם מכירים את המחקר הנרחב בעניין סקרי ההוראה או משום שאינם מוכנים לקבל את ממצאי המחקרים הללו. מחקרים הראו גם שאדמיניסטרטורים מושפעים מתפיסותיהם והעמדות האישיות שלהם באשר להוראה. לדוגמה, אם מועמד למשרה במחלקתם אינו פועל כפי שלדעתם מרצה טוב צריך לפעול, הם תופסים אותו באופן

מוסמכים דיים וחסרי ידע מספק כדי להעריך למשל את תוכן הקורס או מטרות ההוראה.

כיצד תופסים אנשי סגל, אדמיניסטרטורים וסטודנטים את סקרי ההוראה על ידי הסטודנטים?

קיימים אין-ספור מיתוסים ותפיסות שגויות ביחס לסקרי ההוראה, ובהכרח הם משפיעים על התפיסות של אנשי הסגל, האדמיניסטרטורים והסטודנטים. האמונות והתפיסות השגויות ממשיכות להתקיים באופן עקבי וממשיכות להתפשט, למרות העדות המחקרית הנרחבת והמבוססת מאוד שמפריכה אותן. מישהו צריך רק להעלות את הנושא בהזדמנות כלשהי - בפגישה מחלקית, בארוחת צהרים של אנשי הסגל במוסד האקדמי או במאורע כלשהו בקמפוס, כדי לקבל שיטפון של "עדותות אנקדוטליות" על סקרי ההוראה מחברי סגל שונים.

תפיסות של אנשי סגל

קיימת עדות מבוססת מאוד בספרות על כך שסקרי ההוראה מהווים מקור לחרדה אצל מרצים, ואצל לא מעטים הם מציתים אש נגדית ועוינות. עמדות שליליות אלו של אנשי הסגל נובעות מאמונתם העיקשת שההערכות של הסטודנטים הן מוטות, שהסטודנטים אינם מסוגלים להעריך את ההוראה ושההערכותיהם מושפעות מהיבטים לא ענייניים כמו הציון שלו הם מצפים. נושאים אלו ואחרים הובילו את אנשי הסגל והאדמיניסטרטורים

כנס מרכזי הוראה-למידה במוסדות להשכלה גבוהה

יתקיים ביום ה', א' באייר תשע"א, 5 במאי 2011 במכללה האקדמית להנדסה אורט בראודה, בכרמיאל

מטרת הכנס היא לאפשר למידת עמיתים הפועלים במרכזי הוראה-למידה במוסדות להשכלה גבוהה, ולדון בתפקידיהם ובפעילותם של המרכזים השונים בתחום קידום ההוראה והלמידה באקדמיה.

המושבים בכנס יעסקו בנושאים: מיצוב מרכז לקידום ההוראה-למידה במבנה המוסדי, תפקידיו ופעילותו של המרכז, שיתופי פעולה בין המרכזים לקידום ההוראה והלמידה בארץ ותכניות לקידום איכות ההוראה באקדמיה.

תכנית הכנס תכלול הרצאת מליאה, מושבים של הצגות קצרות שאחריהן דיוני "שולחן עגול", ומפגש של פורום ראשי המרכזים.

קול קורא ותכנית הכנס מופיעים באתר המרכז לקידום ההוראה והלמידה www.braude.ac.il/learn

לפרטים נוספים: דר' אורנה מילר, טלפון 04-9901724 | מייל tlc@braude.ac.il

8. באופן כללי, אנשי הסגל אינם משתתפים בהליך איסוף הנתונים, והם מקבלים את התוצאות שלהם באופן אישי, רק לאחר שהם מגישים את הציונים הסופיים של תלמידי הקורסים שלהם.

בסקירת המוסדות השונים המפעילים סקרים נמצא שהמרכיבים 1, 3 ו-4 שברשימה זו מיושמים כמעט בכלם. עם זאת, זהו הבדלים בין מוסדות בפורמט של השאלונים ובאופן השימוש בתוצאות. כמה מההבדלים הם:

- סוגי השאלונים: יש מוסדות שבהם יש טופס יחיד שמשמשים בו להערכת כל הקורסים, ומוסדות שבהם מפתחים טפסים שונים לפקולטות שונות או לתחומים שונים.
- פריטים קבועים - סטנדרטיים או עם תוספת לבחירת המחלקה או המרצה. בדרך כלל נכללות בשאלון שאלות סטנדרטיות שהן חובה לגבי כל אנשי הסגל, אבל יש מוסדות המאפשרים למחלקות, ואפילו למרצים, להוסיף שאלות שלדעתם משלימים את הטופס הסטנדרטי בהיבטים שמויוחדים לתכנית הלימודים שלהם או לדרכי ההוראה הייחודיות להם.
- יש מוסדות שמחייבים את כל הקורסים להשתתף בתהליך הסקר ויש מוסדות שמחייבים בהשתתפות בסקר רק קבוצה חלקית של כלל הקורסים במוסד. יש המחייבים רק פקולטות או מחלקות מסוימות, רק מרצים מסוימים (למשל מרצים חדשים או לפני הליכי קידום וקביעות או רק מרצים השייכים לסגל הזוטרי או שהם מורים מן החוץ), רק קורסים מטיפוסים מסוימים (הרצאה ולא סמינרים או סדנאות, רק קורסי תרגול), רק חלק מהקורסים של כל מרצה על פי בחירתו, רק למרצים הנותנים את הסכמתם לכך ועוד.
- יש מוסדות שמעבירים את השאלונים רק בכיתות, ואילו אחרים מאפשרים לענות על חלק מהשאלונים או על כל השאלונים באופן מקוון (באינטרנט).

אלמנטים/קטגוריות של יעילות ההוראה השכיחים בשאלוני הסקרים

זהו שישה אלמנטים שנכללים בדרך כלל בשאלונים: שאלות באשר לתוכן הקורס, לכישורי התקשורת של המורה, לאינטראקציה בין הסטודנטים והמורה, לקושי הקורס ולעומס העבודה וכן להערכה עצמית של הסטודנט.

מרכיבים שונים של שאלוני הסקרים מזוהים מהמחקר על למידת סטודנטים ועל התנהגויות מצליחות של מרצים (כאלו שמקדמות את יעילות ההוראה). הצורך לשאול שאלות המתיחסות לקטגוריות מרובות של התנהגויות הוראה עולה מהאמונה שיעילות ההוראה היא רב-ממדית, כלומר שמרצים יכולים להצטיין באלמנטים אחדים של הוראה ולא באחרים. Herbert Marsh, אחד המובילים בחקר שאלוני סקרי ההוראה, בנה ב-1987 שאלון שכולל תשע קטגוריות של שאלות. אלו מייצגות מכלול של התנהגויות הוראה שלטענתו צריכות כולן להיכלל בשאלון שבביל להבטיח ייצוג הולם של יעילות ההוראה. הקטגוריות הן: הצלחה בלמידה וערך הקורס, התלהבות המרצה (יש מכנים זאת בשמות אחרים כמו אקספרסיביות של המרצה, קידום הריכוז והקשב, יצירת עניין בשיעורים ועוד), ארגון, התייחסות לסטודנט היחיד, אינטראקציה קבוצתית, רוחב כיסוי החומר, המבחנים ושיטת מתן הציונים, מטלות הבית וחומרי הקריאה, רמת הקושי ועומס העבודה בקורס.

שלילי. אדמיניסטרטורים אחדים נוטים להעריך הערכת יתר את הדיוק של תוצאות סקרי ההוראה, במיוחד כשהם משווים את התוצאות בין קורסים או בין מרצים.

תפיסות של סטודנטים

המחקר על הדרך שבה סטודנטים תופסים את סקרי ההוראה ואת היישום של התוצאות שלהם הוא מועט יחסית. מחקרים על תפיסות הסטודנטים מראים כי הסטודנטים מאמינים שהתהליך של איסוף משוב של הסטודנטים הוא תקף ושימושי ושהסטודנטים יכולים לשמש כמעריכים יעילים של ההוראה. עם זאת, כמה מחקרים מראים שהסטודנטים לא תמיד יודעים איך המוסדות שלהם משתמשים בנתונים המתקבלים מסקרי ההוראה, ובמקרים רבים גם אינם מבינים את ההשלכות שיש לתוצאות סקרי ההוראה על קבלת החלטות אישיות. חלק מהמחקרים מראים שהסטודנטים לא מאמינים שמתייחסים למשוב שלהם או שמתחשבים בו. כאשר מאפשרים לסטודנטים לקבל את תוצאות ההערכות, רק מעטים מביניהם משתמשים בתוצאות אלו. לדוגמה, במחקר מסוים במוסד לימודים בקנדה נמצא כי 56% מהסטודנטים לא השתמשו כלל בתוצאות שפורסמו. מבין הסטודנטים האחרים, פחות משליש (31% מביניהם) שהם 13% מכלל אוכלוסיית המדגם) השתמשו בתוצאות הסקרים לבחירת קורסים בהסתמך על התוכן והמבנה של הקורס (משימות, עומס, תכנית), והשאר (27% מאוכלוסיית המדגם) השתמשו בתוצאות לבחירת קורסים על בסיס המידע על המרצה.

ה"כלים" של סקרי ההוראה (שאלוני הסקרים) והשיטות להפעלת הסקרים

תכונות שכיחות של הכלים והשיטות

ממגוון עצום של תיאורים בספרות בנושא הפיתוח וההפעלה של סקרי ההוראה, עולים המרכיבים הבאים כמשותפים למוסדות השונים (מדובר בסקרים של הערכה "מסכמת" הנעשית בסוף הקורס ומשמשת כבסיס לקבלת החלטות):

1. השאלונים כוללים סדרה של שאלות "סגורות" (לדירוג מספרי) ו"פתוחות" (לכתיבת הערות מילוליות) שעוסקות בתוכן הקורס וביעילות ההוראה. השאלות הסגורות מבקשות מהסטודנטים לדרג היגדים אחדים על סולם ליקרט שהוא בדרך כלל עם חמש או שבע דרגות.
2. לפחות פריט אחד הוא "גלובלי" ועוסק ביעילות הכוללת.
3. השאלונים מבטיחים הליך ששומר על האנונימיות של תשובות הסטודנטים.
4. השאלונים מועברים בכיתות בסוף הסמסטר. אם הסקר נערך בכיתות - בכתב, הוא נערך כאשר המורה אינו נמצא בחדר הכיתה.
5. סיכומי התוצאות של הפריטים השונים של השאלון נערכים ברמה של מרצים או של מחלקות.
6. משתמשים בעדות של "יעילות ההוראה" בעת קבלת החלטות אישיות.
7. ביישום תוצאות הסקרים לקבלת החלטות אין מתייחסים בדרך כלל לנתונים הקשורים לסטודנטים (כמו ציון מצטבר, שנת הלימוד), לקורס (חובה/בחירה, תואר ראשון/תארים גבוהים) או למרצה (חדש/מנוסה).

פרסי הצטיינות בהוראה

תוצאות סקרי ההוראה מהוות בדרך כלל חלק נכבד בשיקולים להענקת פרסי הצטיינות בהוראה.

התחשבות בהערות המילוליות שרושמים הסטודנטים

יש בדרך כלל הסכמה שאין להשתמש בהערות המילוליות שנכתבו על ידי סטודנטים בחסות האנונימיות, ובמיוחד לא בהערות שליליות, בהליכי קידום וקביעות. מוסדות אחדים מבקשים את רשות איש הסגל העולה לדיון בוועדת מינויים להשתמש בהערות המילוליות במסגרת זו. ואולם יש להכיר בכך שההערות התלמידים, הבאות לידי ביטוי בהערות המילוליות שהם כותבים במסגרת סקרי ההוראה, הן בעלות ערך רב, במיוחד למטרות של שיפור היבטים של ההוראה.

ההערות המילוליות אינן מנותחות בדרך כלל, אינן מפורשות באופן יעיל ואינן משולבות בהליכים של הערכת המרצה. זאת כנראה משום הזמן והמאמץ הרבים הדרושים לניתוחן ולסיכומן. ואכן מחקרים על השימוש בתוצאות סקרי ההוראה על ידי אדמיניסטרטורים מראים שהם ממעטים לקרוא את הערות הסטודנטים ומעדיפים להשתמש בפריטים המעטים של הדיוג הגלובלי שלתפישתם הם מייצגים נתונים באופן יעיל וחוסך זמן. בין אנשי הסגל קיימת אי-הסכמה באשר למידת החשיבות של ההערות המילוליות: יש המאמינים יותר למה שהסטודנטים כותבים בהערות אלו מאשר למידות הכמותיות, אבל יש אחרים הטוענים ההיפך.

מהימנות, תקפות ופרשנות של תוצאות הסקרים

הממצאים של מבחני מהימנות ותקפות

קיימת הסכמה גורפת בין החוקרים בתחום על כך שסקרי ההוראה מספקים מדידות עקביות ויצביות לגבי הפריטים השונים בשאלון. זה נכון במיוחד אם הכלי/השאלון שבו משתמשים להערכת הקורסים וההוראה נבנה באופן זהיר וראוי ונבחן באופן פסיכומטרי לפני השימוש בו.

נערכו מבחנים מסוגים שונים לבחינת מהימנות הסקרים ונמצאה מהימנות גבוהה מסוג של הסכמה בין שופטים ובחינת דירוגים של קורסים מרובי סקציות. גם בשאלת התקפות של סקרי ההוראה יש באופן כללי הסכמה גורפת שזהו המקור התקף ביותר על יעילות ההוראה. אחת מדרכי הביסוס של התקפות של סקרי ההוראה היא מחקרים שמצאו קורלציות גבוהות בינם לבין מדידות אחרות של יעילות ההוראה כמו הערכת עמיתים.

התקפות מושפעת גם היא במידה רבה מאיכות הכלי שבו משתמשים: מהצגה של שאלות מתאימות, משימוש בסולמות מדידה ראויים ומדרכי הפעלה ראויים. התקפות תלויה גם באופן שבו מפרשים ומשתמשים בנתוני ההערכה. עם זאת, יש עדיין שאלה לגבי השפעה על ההערכות של מבחר משתנים (אם כי עד כה לכל אלו שנחקרו נמצאו רק קשרים חלשים ביותר עם ההערכות).

הסטודנטים כמעריכים

מחקרים מצביעים על דאגה עמוקה של אנשי סגל, הנובעת מאמונתם שהסטודנטים אינם יכולים לשמש כמקור מהימן להערכת הוראתם. למרות זאת, עדויות מחקריות של עשרות שנים מראות שהסטודנטים מהימנים מאוד ויעילים בכל הקשור

חוקרים מרכזיים אחרים בתחום זהו קטגוריות אחרות, שבחלקן דומות לאלו של מרש, והן כוללות: תכנון וארגון הקורס, בהירות וכישורי תקשורת, אינטראקציות בין המורה והסטודנטים, קושי הקורס ועומס העבודה, מבחנים ואופן מתן הציונים ודירוג עצמי של הסטודנט על למידתו. חוקרים אחרים זיהו אפילו 28 קטגוריות נפרדות של התנהגויות הוראה. בהמשך נדון בזיהוי אילו מבין כל הקטגוריות הללו הן התורמות העיקריות ללמידת הסטודנטים.

שימושים שכיחים בתוצאות הסקרים

מערכות של סקרי הוראה עוזרות להפריך מידע אנקדוטלי על התנהגויות הוראה ועל יעילות ההוראה. כמו כן משתמשים בהן לשיפור ההוראה, לקבלת החלטות אישיות, לבחירת קורסים על ידי הסטודנטים ולבחירת מרצים מצטיינים.

שיפור ההוראה

מחקרים מראים שהצגה של תוצאות הסקר למרצים ללא שום פעולה נוספת אינה מביאה בממוצע לשינוי בהתנהגויות ההוראה שלהם, כלומר אינה מקדמת את הוראתם. זאת משום שלאנשי הסגל אין את הכישורים הדרושים לפירוש המשמעות של הדירוגים שלהם ולהכנסת שינויים בהוראתם בעקבות כך. יתרה מזאת, רוב אנשי הסגל אינם דנים על התוצאות שלהם (באופן התנדבותי או כחובה) עם הממונים עליהם (ראשי מחלקות או דקאנים), ורק מעטים מביניהם מנצלים את שירותי הסדנאות והיעוץ האישי של מרכזי ההוראה. התוצאה היא שהרוב הגדול של אנשי הסגל אכן מעיינים בהערכות שלהם, אבל לא מנסים לערוך שינויים בהוראתם על בסיס המשוב מהסטודנטים. רק כאשר הם משלימים את הערכות הסטודנטים במקורות נוספים של מידע על יעילות ההוראה שלהם, למשל עם הממונים עליהם או עם יועצים במרכזי הוראה, מושג בממוצע שיפור בהתנהגויות ההוראה.

החלטות אישיות

כיום רוב המומחים בנושא סקרי ההוראה מאמינים בתקפות ובמהימנות של תוצאות הסקרים, ולכן רואים בתוצאות אלו מקור תקף להסתמך עליו בעת קבלת החלטות אישיות כמו קבלה של אנשי סגל חדשים או החלטות בדבר קידום וקביעות. מחקרים אחדים ציינו שיתכן שיש אדמיניסטרטורים שמשמשים במידע המבוסס על תוצאות הסקרים באופן בלתי מתאים, או שהם מפרשים אותו באופן שגוי או שמשמשים בו כמקור היחיד להחלטות האישיות. שימוש שכזה בסקרים אינו רצוי. נמצא כי אדמיניסטרטורים מצאו שהפריטים המועילים ביותר בשאלונים של סקרי ההוראה הם הפריטים הגלובליים שמספקים מידע על היעילות הכוללת של הקורס או של המרצה. למרות כל זאת, כאמור, יש הסכמה גורפת שהנתונים של סקרי ההוראה אינם צריכים לשמש כמקור היחיד להחלטות אישיות ושיש להוסיף לכך מקורות הערכה נוספים של ההוראה.

בחירת קורסים על ידי סטודנטים

תוצאות הסקרים מיועדות לעזור לסטודנטים לבחור קורסים. עם זאת, עדויות מחקריות מראות שהשימוש בתוצאות הסקרים לבחירת קורסים הוא מצומצם ביותר.

יש לדווח: האם זה היבטים מרובים של ההוראה? ממוצע של היבטים? מספר קטן של כמה גורמים? או אולי רק פריט גלובלי יחיד שמספק הערכה כללית-רחבה על הקורס או על המורה? אחת הסיבות להתנגדות לדיווח על כל הקטגוריות היא שעל פי המחקר, לחלקן יש השפעה קטנה ביותר על ההערכה הכללית של ההוראה ולכן אין צורך לדווח עליהן. סיבה אחרת היא הצורך המעשי בייצוג יעילות ההוראה על ידי מספר יחיד או מספרים בודדים. לפיכך, פריטים גלובליים מועילים יותר למטרות של הערכה מסכמת של ההוראה מאשר מידות רב-ממדיות. מחקרים על השימוש בתוצאות סקרי ההוראה על ידי אנשי סגל ואדמיניסטרטורים מראים שאנשים אלו משתמשים כמעט רק במידות גלובליות של ההוראה. מכיוון שבמחקר נמצאו מקדמי קורלציה גבוהים בין הפריטים הגלובליים לבין מידות אחרות של יעילות ההוראה, הרי שהתוצאות של הפריטים הגלובליים יכולות לייצג באופן מדויק את יעילות ההוראה (יש יתרון לשימוש בהם כאשר יש צורך להתחשב רק במספר קטן של מדדים).

הגישה לתוצאות הסקרים

למרצים

הגישה שלהם לתוצאות מוגבלת בדרך כלל עד שהם מוסרים את כל הציונים הסופיים של כל הסטודנטים הרשומים בקורס.

לאדמיניסטרטורים ולוועדות מינויים

בדרך כלל יש להם אותן רמות הרשאה לגישה לתוצאות הסקרים כמו של המרצים, אלא שלכל אדמיניסטרטור יש גישה לתוצאות של כל המורים ביחידה האקדמית שהוא עומד בראשה. לפעמים ההרשאה שלהם מוגבלת לצפייה רק בכמה פריטי חובה שבשאלון.

לסטודנטים

השאלה אם לאפשר לסטודנטים לראות את תוצאות סקרי ההוראה, ואם כן - באיזה אופן והיקף, היא מורכבת מאוד. מצד אחד, אפשר לטעון שהסטודנטים זכאים לראות את התוצאות של הסקרים, מכיוון שהנתונים מבוססים על המשובים שלהם. מהצד האחר, יש החוששים שפרסום של הערכות מרצים עלול להוציא למרצה "שם" או תדמית מסוימת (של מרצה טוב או לא טוב), ותדמית זו תשפיע על הסטודנטים בדרגם אותו בקורס אחר. יש סיבות נוספות להתנגדות של גופים שונים לפרסום מלא של תוצאות הסקר לסטודנטים. יש מוסדות שבהם קיים הסכם עם איגוד המרצים שמגביל את החשיפה לתוצאות הסקר למרצים עצמם ולוועדות הקידום/קביעות, ויש שאינם מאפשרים חשיפה לסטודנטים ללא אישור של איגוד הסגל האקדמי. במוסדות אחרים קיימים קווים מנחים שממליצים, אך לא מחייבים, שהתוצאות תעמודנה לרשות הסטודנטים. יש מוסדות שבהם אנשי סגל רשאים לסרב לפרסום גורף או חלקי של הערכותיהם לסטודנטים. למשל, יש מוסדות המאפשרים לכל מרצה לבחור את הפריטים שאת התוצאות שלהם הוא מרשה לפרסם, ויש מוסדות שפונים למרצים לקבל את רשותם לפרסום כלל או חלק מהתוצאות שלהם (במילים אחרות, מוסדות אלו מאפשרים למרצים להתנגד בצורה כלשהי לפרסום התוצאות שלהם). בחלק מהמוסדות מנפיקים דוחות מיוחדים לסטודנטים, שמציגים רק חלקים נבחרים או מעובדים של

להערכת התנהגויות הוראה כמו בהירות, ארגון, טכניקות ללמידה פעילה, מידת הלמידה שלהם, קושי הקורס, מעמס העבודות בקורס והערך והתקפות של שיטות ההערכה בקורס. הסטודנטים הם בעמדה מיוחדת המאפשרת להם להעריך היבטים של ההוראה והקורס באופן שאין למעריכים אחרים כמו עמיתים או ממונים. הסטודנטים מוסמכים יותר מהאחרים לבצע הערכה זו, משום שמעריכים שאינם תלמידים הם לרוב בעלי ידע רב יותר של תוכן הקורס משל הסטודנטים, ולכן אינם מסוגלים לחוות באופן אמפטי את הבעיות שהתלמידים חווים. החוקרים מסכימים, עם זאת, שיש כמה גורמים שהסטודנטים אינם מסוגלים להעריך כיאות, למשל הרמה, הכמות והדיוק של תוכן הקורס או הידע והמומחיות של המרצה בתחום התוכן שלו. יש אף הטוענים שהסטודנטים אינם יכולים להעריך את דרכי ההערכה של המרצים ואת ההתאמה של חומרי הקריאה שהמורה נותן.

הערות מילוליות

מחקרים מראים על קורלציות בין הדירוגים המספריים לבין הדירוגים האיכותניים, כלומר ההערות המילוליות תקפות.

הגדרת הוראה יעילה

כדי שסקרי ההוראה יהיו תקפים, פריטי השאלון צריכים להיות רלוונטיים לתהליכים, לאסטרטגיות ולידע באשר ליעילות ההוראה. כלומר הפריטים צריכים לייצג את אותם היבטים של הוראה שזוהו כיעילים. כן יש להגדיר מה אנו תופסים כהוראה יעילה. השגת מטרה זו אינה פשוטה. לדברי חוקרים בתחום, אין דרך להגדיר קבוצה של תכונות כמייצגת הוראה יעילה, שכן זו מושגת בדרכים רבות ושונות.

נמצאו הבדלים גם בין תחומי התוכן באשר להגדרת הוראה יעילה. תחומים "קשים" שמים דגש מיוחד על הכנת הסטודנטים לקריירה עתידית ומדגישים אלמנטים קוגניטיביים כמו למידת עקרונות ומושגים וקידום היכולת ליישם שיטות ועקרונות. תחומים "רכים" מדגישים ידע כללי, פיתוח האופי של הסטודנט וקידום כישורי חשיבה יעילים כמו חשיבה ביקורתית, חשיבה יצירתית והתבטאות בעל פה ובכתב. הבדלים אלו עשויים לדרוש שאלונים שונים לשני סוגי התחומים.

יש חוקרים שמצאו הסכמה נרחבת בין סטודנטים ואנשי סגל באשר לרכיבים של הוראה יעילה והחשיבות היחסית שלהם. אם בונים שאלוני סקר שהפריטים שלהם מבוססים על רכיבים אלו, השאלונים הללו מתאימים לייצוג למידת הסטודנטים ויעילות ההוראה.

ייצוג יעילות ההוראה על ידי מדדים גלובליים אחדים לעומת ממדים מרובים

חוקרים בתחום מסכימים שההוראה צריכה להימדד על בסיס היבטים מרובים או קטגוריות מרובות של פעילויות ההוראה כמו ארגון, בהירות, היחס לתלמיד ועוד. ואכן, הערכות רב-ממדיות נמצאו ככלי יעיל לאבחון היבטים של נקודות חוזקה וחולשה בהוראה ולמתן משוב למרצה, כלומר להערכה "פורמטיבית-מעצבת" של ההוראה.

למטרות של הערכה מסכמת, יש חילוקי דעות באשר לצורך בדיווח על כל הקטגוריות של פעילויות ההוראה. חילוקי דעות אלו עוסקים בשאלה מהו המדד של יעילות ההוראה שעליו

בעיה זו, אבל אף שיטה לא זכתה להסכמה רחבה. מוסדות שונים מציעים הטבות להעלאת אחוז ההשתתפות, כמו למשל תוספת קטנה לציין הקורס, חשיפה מוקדמת לציין הסופי בקורס ותגמולים או פרסים מסוגים שונים. יש המתנגדים להטבות אלו בטענה שמתן בונוס הוא סוג של פיתוי שאינו מתאים לעבודה אקדמית ושעלול להטות את התוצאות. מחקר בנושא מצא שמתן תוספת קטנה לציין הקורס לממלאי השאלון לא השפיע על ההערכות של המרצה. עם זאת, מחקר זה נערך בקנה מידה קטן, ויש לערוך מחקרים נוספים כדי לבחון את ההשפעה של מתן הטבות על הערכות הסטודנטים. יש הגורסים שכדי להעלות את אחוז ההשתתפות בסקר, יש לשווק את הסקר ולשלוח תזכורות תכופות לסטודנטים.

השוואת התוצאות של סקרים מקוונים לתוצאות של סקרים הנערכים בכיתה

אין הרבה מחקרים בנושא. הממצאים הקיימים מראים באופן כללי על עקביות בממצאים בשתי השיטות, ושאים יש הבדלים, הם לא מובהקים סטטיסטית.

איך להגביר את יעילות השימוש בתוצאות הסקרים?

עבור הסטודנטים

כדי שההערכות תהיינה מדויקות, מועילות ומתאימות, יש לתת לסטודנטים מידע מתאים על שיטות הפעלת הסקר. מחקרים מראים שאם מספקים לסטודנטים מידע על המטרות והיישומים של סקרי ההוראה, ההערכות שהם כותבים הן יסודיות, מועילות, חיוביות ומדויקות יותר מאשר כשאין מקבלים מידע זה. בדרך כלל הסטודנטים ממלאים את השאלונים בסוף הסמסטר, ולכן אין להם הזדמנות לראות את ההשפעה של מילוי השאלון. יש חוקרים שסבורים שכתוצאה מכך סטודנטים מרגישים לעתים קרובות שאין מתחשבים בתוצאות השאלונים שהם מילאו ואין שום פעילות ליישום ההמלצות שלהם. מידע מקדים תורם אם כן להבנת חשיבות הסקרים. ללא מידע מתאים על הדרכים הננקטות לשמירת האנונימיות שלהם, במיוחד בסקרים מקוונים, הסטודנטים חוששים לפעמים שהאנונימיות אינה נשמרת. חששות אלו עלולים להשפיע על אחוז ההשתתפות במילוי שאלוני הסקר וגם על דירוג המרצים. מחקרים מראים שהסטודנטים ממעטים להשתמש בתוצאות הסקרים לבחירת קורסים. אחת הסיבות לכך היא שיש סטודנטים רבים שאינם יודעים על פרסום התוצאות. לאור כל זאת, יש לספק לסטודנטים מידע יסודי על דרכי שמירת האנונימיות, על מקום פרסום התוצאות וגם על השימוש בתוצאות הסקרים לקידום ההוראה של המרצים שאותם הם דירגו. יש לספק להם מידע על הערכת ההוראה ועל התפקיד שיש לתוצאות הסקרים בהתפתחות הקריירה של מרצים, בשכירת מרצים ובקידום מרצים. המרצים צריכים ליידע את התלמידים על האופן שבו תוצאות הדירוגים השפיעו על הוראתם, למשל אילו שינויים הם הכניסו בהוראתם על בסיס תוצאות ההערכות שהם קיבלו בקורסים הקודמים. כן עליהם לדון עם הסטודנטים במידע שרצוי לכלול בעת מילוי השאלונים להערכת מרצים, כך שמידע זה יהיה מועיל למרצה עצמו ולממונים עליו.

התוצאות, למשל רק של פריטים נבחרים מתוך השאלון או את מספרו של העשירון או הרבעון שבו נמצא הפריט הגלובלי של הערכת המרצה. בחלק מהמוסדות מאפשרים את הפרסום רק של המרצים הטובים יותר, למשל של אלו שבחציון העליון של הדירוגים. יש מוסדות שבהם ארגון הסטודנטים מפרסם עיבוד של התוצאות בשם anti-calendars. בפרסומים אלו מציגים לקורסים לתואר ראשון בעיקר סיכום מילולי של ההערכות, בצירוף של כמה הערות נבחרות מבין ההערות המילוליות של הסטודנטים.

הערכות מקוונות של סקרי הוראה

הערכות מסוג זה החלו לפני כ-20 שנה ואומצו בקנה מידה נרחב בעשר השנים האחרונות. בארצות הברית וקנדה יש שונות רבה בשימוש בהערכות מקוונות - שימוש בכלל הקורסים, מתן אפשרות למרצים לבחור בשיטה או אי-שימוש בכלל. ההליכים לעריכת ההערכות המקוונות שונים אף הם בין המוסדות. יש מוסדות שמקדישים מזמן השיעור למילוי המשובים, אולם רוב המוסדות המשתמשים בהערכה מקוונת מבקשים מהסטודנטים למלא את השאלונים על חשבון זמנם הפנוי.

להלן כמה נושאים רלוונטיים שנחקרו.

עלות מול תועלת ויעילות

להערכות המקוונות יש יתרון גדול. הן חוסכות לא רק בכוח אדם ובכסף, אלא גם בזמן השיעור בכיתה. הן מאפשרות עיבוד מהיר של הנתונים, מצמצמות את אחוז השגיאות ומאפשרות הנפקה מהירה של דוחות.

אנונימיות של הסטודנטים

מכיוון שכתב היד של הסטודנטים אינו מופיע בהערות המילוליות המקוונות, סקרי הוראה מקוונים מעלים את רמת האנונימיות. למרות זאת, סטודנטים חוששים שהאנונימיות שלהם לא תישמר כי הם מזדהים באופן אישי בעת הכניסה למערכת ההערכה. משם כך המוסדות צריכים להסביר לסטודנטים על אופן שמירת האנונימיות.

השפעת אנשי הסגל

מחקרים מראים שהערכות מקוונות מושפעות פחות מהמורים מאשר הערכות בכיתה. נראה שכאשר ההערכות מתבצעות בכיתה, מורים יכולים להשפיע על ההערכות, למשל על ידי נקיטת פעולות טרם מילוי הסקרים. ייתכן גם שעצם הנוכחות של המרצה בכיתה בזמן העברת הסקר או עד זמן ההעברה משפיעה על הסטודנטים.

הערות מילוליות

נמצא כי ההערות המילוליות בסקרים המקוונים ארוכות ומפורטות יותר, ולכן גם מועילות יותר למרצה.

אחוז המשיבים

הבעיה העיקרית של השאלונים המקוונים היא אחוז השתתפות נמוך, שהוא אפילו נמוך בהשוואה לאחוז המשיבים בסקר המסורתי. מומחים רבים הציעו הצעות שונות כדי להתגבר על

עבור המרצים

לאורך שנים יכול להציג שינויים לאורך זמן. יש לכלול בדוחות לאדמיניסטרטורים רק את הנתונים שהם זקוקים להם לשם השימוש המיועד בנתונים. אין לכלול בדוחות פרטים רבים מדי (למשל דיוק עד כמה ספרות עשרוניות) או פרטים שאינם הכרחיים, אלא רק ברמה שהאדמיניסטרטורים יוכלו לזהות סטטיסטיקות שהן משמעותיות עבורם. רצוי לקבץ את כל הנתונים של מרצה אחד בטבלה או במבנה אחר שבו כל קורס נוסף מצטרף להצגה הקודמת מבלי לשנות אותה.

ד. לכלול עדות משלימה להערכת המרצה

כדי להשתמש בנתונים באופן ראוי, חשוב לערוך טריאנגולציה של הממצאים, כלומר להשתמש במקורות מרובים של נתוני הערכה. מקור אחד שכזה הוא הפורטפוליו של הוראה שיכול לכלול דיווח עצמי על יעילות ההוראה, מידע על מטרות הקורס, דוגמאות לחומרי הוראה שהמרצה משתמש בהם, תבניות ההערכה של עבודות ומבחני הסטודנטים, פרטים על שינויים שהכניס המרצה בקורסים ועדויות על פעולות שבהן נקט לקידום הוראתו. עדויות אלו עשויות להציג מרכיבים של הקורס או של דרכי הוראה שלא ניתן לזהות באופן ברור מתוך נתוני הדירוג בשאלוני סקרי ההוראה. מקור נוסף לטריאנגולציה יכול להיות הערכת עמיתים, שבה אנשי סגל עמיתים עורכים תצפית בשיעורי המרצה. רוב החוקרים ממליצים לייחד שימוש זה להערכה מעצבת שנועדה למטרות שיפור ההוראה, אבל לא למטרת הערכה מסכמת שיעודה לקבלת החלטות. זאת משום חוסר התקפות של הערכה מסוג זה. כדי להגדיל את התקפות, הוצע לערוך תצפיות מרובות של חברי סגל שונים בשיעורים שונים של אותו מרצה, ושכולם ישתמשו באותו טופס של הערכה שחובר בצורה ראויה/מלומדת ותוקף מראש. באופן כללי החוקרים מסכימים שפרט לסקרי ההוראה אין דרכי הערכה של הוראת המרצה שהן תקפות ומהימנות. לכן אין להשתמש בדרכי הערכה אחרות באופן בלעדי להערכה מסכמת במקום סקרי ההוראה, אלא רק כמשלימות לסקרים אלו. עם זאת, ניתן להשתמש בדרכי הערכה חלופיות כמקור יחיד בהליכים של הערכה מעצבת.

עבור פעילויות לקידום ההוראה

כאמור, קיימת עדות מחקרית מבוססת שלתוצאות של סקרי הוראה יש השפעה רבה ומשמעותית על שיפור ההוראה רק כאשר יש ליווי של יעוץ אישי של יועצים מהמרכז המקומי לקידום ההוראה או של עמיתים או ממונים על המרצה. במחקר מקיף ורב-שנים נמצא שאפילו אם לדירוגים שקיבל המרצה יש השפעה מיידית חיובית על הוראתו, הרי שהשפעה זו אינה נשמרת לאורך זמן. אבל כשאנשי הסגל מקבלים עזרה ממומחים בניית תוצאות הדירוגים שלהם, הם נוטים לראות את ההערכות באור חיובי יותר וליישם שינויים חיוביים בהוראתם לאורך זמן. חוקרים מציעים כמה אסטרטגיות ליועצי הוראה או לעמיתים כדי להבטיח יעוץ מועיל ויעיל, למשל שיתוף המרצה באופן פעיל בתהליך, שימוש במקורות מרובים של מידע (סקרי הוראה, תצפיות בכיתה), מתן זמן מספיק לדיאלוג ואינטראקציה בין המרצה והיועץ, שימוש בדירוג עצמי של המרצה, בחינת הגישה של המרצה להוראה (פילוסופיה באשר למטרות ההוראה ואסטרטגיות פדגוגיות) והצבת מטרות של שיפור למרצה.

מחקרים לא מעטים מראים שאנשי סגל רבים תופסים באופן שלילי ואפילו בעוינות את הערכתם על ידי הסטודנטים. אבל אפילו אנשי הסגל שתופסים את סקרי ההוראה באופן חיובי, כמעט שאינם משתמשים בתוצאות כדי לשנות את הקורסים שלהם או את הוראתם. משום כך לתוצאות הסקרים יש השפעה מועטה בלבד על יעילות ההוראה או על דרכי ההוראה. תוצאות סקרי ההוראה מספקות משוב מאבחן רב-ערוך על נקודות חוזקה וחולשה בהוראה או בקורס. ההערות המילוליות מספקות מידע מפורט ומועיל ביותר על נקודות אלו. אבל יש עדויות מחקר רבות שתוצאות הסקרים מסייעות בתיקון הבעיות שעולות (ובכך גם לקידום ההוראה) רק אם המרצה מקבל יעוץ אישי באשר לאופן פירוש המשוב מהסטודנטים ובאשר לשינויים שעליו לנקוט כדי לשנות את הוראתו.

עבור האדמיניסטרטורים

האדמיניסטרטורים הם המשתמשים העיקריים של תוצאות דירוגי הסטודנטים. כדי לפרש נכונה את הסקרים ולעשות שימוש ראוי בתוצאות, יש ללמדם איך לנתח את התוצאות ולהעניק להם תמיכה מקצועית. לשם כך, המוסדות האקדמיים צריכים:

א. להשתמש בנתונים למטרות של הערכה מסכמת

רוב האדמיניסטרטורים שנחקרו מוצאים את נתוני סקרי הוראה כמקור שימושי של מידע, במיוחד לשם קבלת החלטות אישיות: לקביעת איכות ההוראה, לזהות הצטיינות ולהעניק פרסים על מצוינות בהוראה. עם זאת, הם מאמינים שבהחלטות גורליות יותר, כמו הענקת קביעות וקידום, ההערכות צריכות להיות מדווחות רק במסגרת של קטגוריות "גסות" כמו: מצטיינות, טובות מאוד, מתאימות או בלתי מתקבלות. אדמיניסטרטורים רבים מאמינים שיש לשים את הדירוגים בהקשר המתאים ושיש לתמוך בממצאים במידע משלים, וגם שיש להשכיל את משתמשי הדירוגים במידע הקשור להם.

ב. להשכיל ולאמן אדמיניסטרטורים

המחקר מראה שלמטרות השימוש שעושים האדמיניסטרטורים בדירוגי הסטודנטים לשם קבלת החלטות אישיות ושימושים נוספים, הם אינם מכירים את המחקר על תקפות ההערכות, ואין להם בדרך כלל הבנה כללית של אופן הפירוש והיישום של הנתונים. ממצאים אלו מדאיגים מאוד. חשוב מאוד שהאדמיניסטרטורים יבינו מה מודדים סקרי ההוראה ומה הם לא מודדים, וכן שיכירו את המגבלות של הכלי. כן עליהם להבין האם ואיך להשתמש במידע ההשוואתי שהסקרים מספקים.

ג. להציג את הנתונים כך שניתן יהיה לפרש אותם בקלות ובמדויק

חוקרים רבים העירו על הצורך בצורת דיווח מדויקת, פשוטה ושימושית של המידע לאדמיניסטרטורים על אופן הפירוש והשימוש הראוי שיש לעשות בנתוני הסקרים. לשם כך רצוי להשתמש במידע חזותי כמו שרטוטים, תרשימים או טבלאות. דיווח מספרי "סתם" של ממוצעים, חציונים וסטיות תקן אינו מספיק. גרף של נתוני המרצה המעוגן בממוצעים מחלקתיים יכול לעזור להם להבין את הפירוש של דירוגים של מרצה יחיד ואת המצב שלו יחסית לעמיתיו; גרף שלו